

YOSHLAR SIYOSIY ONGINI SHAKLLANTIRISHDA NIKKOLO MAKIAVELLINING ‘HUKMDOR’ ASARINING KONSEPTUAL AHAMIYATI

Rabbimov Og'abek Tolib o'g'li

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi
xalqaro munosabatlar yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada Nikkolo Makiavellining siyosiy falsafasi, xususan uning mashhur “Hukmdor” asarida ilgari surilgan nazariy yondashuvlar yoshlar siyosiy ongini shakllantirishdagi konseptual ahamiyati nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Makiavelli tomonidan ilgari surilgan real siyosiy boshqaruv, kuch, maqsadga erishish yo'llari, davlat manfaatlari va pragmatik yondashuvlar zamonaviy siyosiy tafakkur uchun nazariy poydevor bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu asarda ilgari surilgan konsepsiyalarni yosh avlodga tanishtirish, ularda siyosiy tafakkur, tanqidiy fikrlash va realistik yondashuvni shakllantirishda muhim vosita sifatida ko'rilmoqda. Maqolada asarning dolzarbligi, mafkuraviy tarkibi, tarixiy kontekstdagi o'rni hamda hozirgi globallashuv davrida yoshlar ijtimoiy-siyosiy faoliyatini yo'naltirishdagi o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: Makiavelli, Hukmdor, siyosiy tafakkur, yoshlar tarbiyasi, pragmatizm, realizm, davlat boshqaruvi, siyosiy ong, g'oya, mafkuraviy ta'sir.

Bugungi kunda yoshlarning siyosiy ongini shakllantirish dolzarb ijtimoiy-madaniy va mafkuraviy masala sifatida qaralmoqda. Raqamli texnologiyalar va globallashuv jarayonlari ta'sirida siyosiy xabardorlik, tanqidiy fikrlash, davlat va jamiyat munosabatlariga nisbatan mustaqil qarashlar shakllantirish zarurati tobora ortib bormoqda. Bunday jarayonda tarixiy siyosiy-falsafiy merosdan, xususan, klassik g'oyalardan samarali foydalanish masalasi alohida e'tiborni talab qiladi.

Italiyalik siyosatchi va mutafakkir Nikkolo Makiavelli tomonidan XVI asrda yozilgan “Hukmdor” asari — siyosat nazariyasi tarixida muhim o'rin egallagan, real siyosiy boshqaruvning printsiplarini tahlil qiluvchi falsafiy-nazariy risoladir. Asar muallifi amaliy siyosatni axloqiy mezonlardan emas, balki real kuchlar, manfaatlar, inson tabiatining o'ziga xos jihatlaridan kelib chiqib izohlaganligi bilan ajralib turadi.

“Hukmdor” asaridagi asosiy g‘oya — hokimiyatni saqlab qolish va uni barqaror boshqarish uchun zarur bo‘lgan siyosiy strategiyalar, shaxsiy sifatlar va vositalarni aniqlashdir.

Yoshlarning siyosiy ongini rivojlantirishda mazkur asarning konseptual yondashuvlari — kuch, mo‘rtlik, pragmatik fikrlash, maqsadga erishish yo‘lidagi qat’iyatlilik kabi tushunchalarni zamonaviy nuqtai nazardan tahlil etish, yosh avlodni real siyosiy jarayonlarga tayyorlashda muhim omil sifatida xizmat qilishi mumkin. Shu jihatdan, Makiavelli merosini faqat tarixiy hujjat sifatida emas, balki zamonaviy siyosiy tafakkur vositasi sifatida qayta ko‘rib chiqish talab etiladi.

Nikkolo Makiavelli (1469–1527) Yevropa Uyg‘onish davri siyosiy tafakkurining yorqin namoyandalaridan biri bo‘lib, uning “Hukmdor” asari bugungi kunda ham dolzarb mavqega ega bo‘lib qolmoqda. Bu asar o‘zining radikal yondashuvlari, davlat boshqaruvi, kuch ishlatish, aldov, diplomatik vositalardan foydalanish kabi masalalarda realistik yondashuvlari bilan ajralib turadi. Makiavelli siyosatni idealistik tushunchalardan ajratib, uni amaliy faoliyat sifatida talqin qilgan ilk mutafakkirlardan biridir. Aynan shu jihati orqali u siyosiy realizmning asoschilaridan biri deb tan olinadi.

Yoshlarning siyosiy ongini shakllantirishda Makiavellining konseptual yondashuvlari muhim metodologik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. “Hukmdor” asaridagi g‘oyalar yosh avlodni real siyosiy vaziyatlarni to‘g‘ri anglash, davlat manfaatlarini tushunish, siyosiy liderlar faoliyatini baholashda tahliliy fikrlashga undaydi. Bu, o‘z navbatida, yoshlarni ko‘r-ko‘rona g‘oyaviy ta’sirlar emas, balki mustaqil mulohaza qilishga yo‘naltiradi.

Asarda Makiavelli hukmdor (lider) uchun kerak bo‘ladigan asosiy fazilatlar sifatida aqllilik, qat’iyat, maqsadga intilish, xalq bilan bog‘liqlik, lekin zarurat tug‘ilganda shafqatsizlikni ham oqlovchi pozitsiyalarni ta’riflaydi. Bu yondashuvlar, garchi ba’zan axloqiy jihatdan tanqid qilinsa-da, real siyosat kontekstida asosli va izchil ko‘rinadi. Yoshlar ushbu fikrlar orqali siyosiy boshqaruvning ko‘p qirrali tabiatini tushunishga, lider shaxsiyatining murakkabligini anglashga kirishadilar.

“Hukmdor” asarida Makiavelli “maqsad vositani oqlaydi” degan tamoyilni ilgari surgan. Bu g‘oya bugungi kunda ko‘plab siyosiy faoliyatlarda, ayniqsa, realpolitik strategiyalarda uchrab turadi. Yoshlar mazkur konsepsiyani baholashda axloqiy va siyosiy mezonlarni solishtirish orqali o‘zlarida tanqidiy tafakkur va yondashuvlar

shakllantiradilar. Aynan mana shu xususiyatlar ularning siyosiy yetuklik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, “Hukmdor” asarida hukmdorning xalq bilan bo‘lgan munosabatiga ham e’tibor qaratilgan. Makiavelliga ko‘ra, kuchli hukmdor xalq tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi lozim, chunki hokimiyatning barqarorligi aynan xalqning rozi yoki noroziligiga bog‘liq. Ushbu tamoyil zamonaviy demokratiya nazariyalariga yaqin turuvchi jihatlardan biridir. Yoshlar ushbu g‘oyalarni o‘rganish orqali siyosiy jarayonlarda xalq ishtirokining ahamiyatini, jamiyatdagi legitimlik tushunchasini chuqur anglab yetadilar.

Bugungi kunda siyosiy manipulyatsiyalar, ommaviy axborot vositalari orqali boshqaruv, yolg‘on axborot tarqatish va geosiyosiy o‘yinlarda Makiavellining “Hukmdor” asaridagi ba’zi prinsiplari bevosita yoki bilvosita shaklda qo‘llanilmoqda. Shunday ekan, ushbu asarni yoshlar siyosiy bilimlarining manbai sifatida o‘rganishlari, nafaqat tarixiy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar bilan ishlashda ushbu asarni tahlil qilish ularning siyosiy qarashlarida faollikni oshiradi, ularni siyosiy manipulyatsiyalarga nisbatan hushyor bo‘lishga, tarixiy siyosiy tajribalarni zamonaviy holatga qiyosiy baholashga o‘rgatadi. Bu orqali ularning siyosiy savodxonligi, mafkuraviy immuniteti va liderlik salohiyatini oshirish mumkin bo‘ladi. Shuningdek, Makiavellining asaridagi siyosiy ong shakllanishi uchun muhim bo‘lgan ikkinchi jihat — liderning harakatlarida hissiyot emas, aql va sovuqqonlik hukmron bo‘lishi zarurligidir. Bu g‘oya yoshlar ongida hissiy shoshqaloqlikdan voz kechib, puxta reja va strategiya asosida harakat qilishning ahamiyatini singdiradi.

Umuman olganda, “Hukmdor” asari yoshlarning siyosiy saviyasini oshirish, ularni siyosiy voqelikni anglashga undash, tanqidiy fikrlash va real holatlarni tahlil qilishga o‘rgatishda mukammal nazariy manba sifatida xizmat qilishi mumkin. U nafaqat bir davr mahsuli, balki doimiy dolzarblikka ega bo‘lgan siyosiy-falsafiy manba hisoblanadi.

Nikkolo Makiavellining “Hukmdor” asari siyosiy tafakkur tarixida tub burilish yasagan, real siyosat mohiyatini ochib bergan muhim falsafiy manbalardan biridir. Ushbu asarda ilgari surilgan g‘oyalar – kuch, siyosiy ehtiyotkorlik, maqsadga erishishning muqaddasligi va xalq bilan munosabatlarning strategik talqini –

zamonaviy siyosiy tizimlarni tushunishda, yoshlarning siyosiy ongini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv, siyosiy beqarorlik va axborot oqimining kuchayishi sharoitida yoshlarning tanqidiy fikrlashi, real siyosiy holatlarni anglash salohiyati yuqori darajada shakllanishi zarur. Makiavelli asarida ifodalangan g'oyalarni tahlil qilish yoshlarni nafaqat tarixiy fikrlashga, balki zamonaviy siyosiy jarayonlarga ongli munosabatda bo'lishga, ularda liderlik fazilatlarini shakllantirishga yo'naltiradi.

Shu bois, "Hukmdor" asarining konseptual g'oyalarini zamonaviy siyosiy ta'lim tizimiga tatbiq etish, uni yoshlar bilan ishlash dasturlariga kiritish, ularning siyosiy tafakkurini chuqurlashtirishda samarali vosita sifatida qaralishi lozim. Makiavellining falsafiy merosi, uni zamonaviylik kontekstida talqin qilish orqali yoshlar orasida siyosiy mas'uliyat, fuqarolik pozitsiyasi va ongli ishtirokni kuchaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Makiavelli, N. Hukmdor. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
2. Skinner, Q. Machiavelli: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2000.
3. Althusser, L. Machiavelli and Us. Verso Books, 1999.
4. Mansfield, H. C. Machiavelli's Virtue. University of Chicago Press, 1996.
5. Ridolfi, R. The Life of Niccolò Machiavelli. Routledge, 2013.
6. Nederman, C. J. Machiavelli: A Beginner's Guide. Oneworld Publications, 2009.
7. Bobojonov, S. G'arb siyosiy tafakkuri tarixi. Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2016.
8. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: "Ma'naviyat", 2008.
9. Saidov, A. Siyosiy fanlar asoslari. Toshkent: TDYIU, 2019.
10. G'aniyev, M. Yoshlar va siyosiy tafakkur. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
11. Machiavelli, N. The Prince. Penguin Classics, 2003.